

Treschow, Hambro og statslånet 1849.

AF

KJELD WINDING

De diplomatiske forhandlinger i London i foråret 1849 står som en temmelig ufrugtbar episode i treårskrigen historie. Forhandlingerne tjente i nogen grad til at klargøre, på hvilket grundlag man eventuelt kunne enes; men resultat gav de ikke. Den gamle konferensråd Treschow, der i november 1848 havde påtaget sig hvervet som dansk forhandler, kunne bagefter se med større tilfredsstillelse på de få juldage i Berlin og København, hvor Reedtz og han drev våbenstilstanden igennem, end på de lange måneder i London, hvor man havde vekslet note på note med Palmerston og Bunsen. Adskilligt vigtigere end denne noteveksling var, at Treschow under sit ophold i London fik sluttet sterlinglånet af 23. februar 1849, det såkaldte første Hambro'ske lån. At Danmark på dette tidspunkt, omtrent samtidig med at våbenstilstanden blev opsagt, kunne gennemføre et statslån på London-markedet med nogenlunde gunstigt resultat, føltes som en sejr, så meget mere, som det i det første krigsår havde været praktisk talt umuligt at få et udenlandsk lån i stand.

Fremstillingen er i første række bygget på pakken »Diverse akter ang. lån i London 1849—1863« (Ktr. f. udenl. betalinger) — i det fig. citeret Div. akter — og den delvis tilsvarende korrespondance i Treschows papirer (RA). Hvor intet særligt er anført, findes de citerede breve her. Direktionen for Danmarks Nationalbank har givet adgang til at benytte bankens arkiv, og godsejer Fritz Michael Treschow, Larvik, har tilladt mig at anvende nogle papirer fra den store samling Treschow'ske breve på Fritzoe.

De danske finanser havde stået gunstigt, da den slesvigholstenske rejsning begyndte. Gennem mange år havde man regelmæssigt betalt af på statsgælden, Danmark kunne anses for en solid debitor. De 3 % obligationer, som udgjorde hovedmassen af statens udenlandske gæld¹ — det Wilson'ske lån af 1825, der i 1837 var gået over til Rothschilds — noteredes nytår 1848 til 82—83 i København og Hamburg og til samme kurs i London endnu i begyndelsen af februar². Staten havde et betydeligt reservefond i kontanter og værdipapirer, og skønt slesvigholstenerne bemægtigede sig næsten 2 millioner rd., da rejsningen begyndte, kunne man klare sig gennem 1848 uden at optage større lån. Krigen finansieredes gennem udstedelse af rentebærende kreditbeviser — de skulle indløses senere med de penge, der kom ind gennem ekstraskatter — og iøvrigt brugte man af aktiverne³.

Det var et held, at regeringen ikke var tvunget til at rejse udenlandske lån i 1848. Der var ringe tillid til de krigs- og revolutionsramte staters papirer. De danske 3 % obligationer havde ikke reageret ved tronskiftet i januar, heller ikke ved de første revolutionsmeddelelser fra Paris, der fik kursen på engelske consols til at synke kendeligt på London-børsen. Men omkring 7. marts begyndte faldet. I midten af marts var kursen på danske 3 % obligationer omkring 76 i København, 70—71 i Hamburg; i april—maj gik kursen under 70 — 9. maj var den helt nede på 58 i Hamburg — for så atter at rette sig over 70 i juli. Efter forholdene var det ikke katastrofalt. Engelske, hollandske og russiske papirer faldt også på London-børsen med 10 eller mere, for slet ikke at tale om franske statsobligationer,

¹ Af en statsgæld på 105 mill. rd. (nytår 1848) var 41.4 mill. »udenlandsk«, heraf 37.6 mill. af det Wilson'ske lån (Scharling i Danmarks Statistik IV, 283).

² Kurserne efter Berlingske Tidende og Times. Danske papirer noteredes dog ikke regelmæssigt på London-børsen, nogle af kursansættelserne kan være nominelle, og de dage, hvor man snarest måtte spejde efter svære fald, er danske statsobligationer ojensynlig ikke blevet omsat.

³ Nationalbanken havde i foråret og sommeren 1848 ydet to lån på i alt 850.000 rd.

og kursen for de danske papirer turde da snarest afspejle tillid til, at Danmark klarede sig. Men at rejse et større lån i udlandet til finansiering af krigen syntes udelukket. Regeringen ville gerne, den prøvede i Petersborg, den henvendte sig underhånden til Insinger & Co. i Amsterdam, men forgæves; og, som man mistrøstigt skrev i eftersommeren 1848: »selv i London, hvor der dog ikke mangler penge til løbende pengeomsætninger, diskonteringer o. s. v., er man under de nærværende kreditforhold uvillig til at gå ind på noget lån for længere tid¹. Endnu i oktober var stillingen sådan i London, at man snart sagt måtte foretrække enhver anden udvej end et udenlandsk lån.

Hidtil havde man altså kunnet klare sig igennem. Men det var givet, at man i det lange løb ikke kom uden om at rejse lån. Det var svært for kongeriget at bære renter og afdrag af hele monarkiets statsgæld; og militærudgifterne kunne nok begrænses noget efter våbenstilstanden, men chancerne for fred i 1849 var ikke store. I hvert fald måtte man have så mange penge til rådighed, at det var klart for Preussen og de andre magter, at Danmark var i stand til at genoptage fjendtlighederne. Hvis der kom krig i 1849, måtte man regne med militærudgifter på 12 millioner rd., praktisk talt en fordobling af budgettet; selv om man skar ned på andre udgifter, skulle man dække et underskud på 10 millioner.

Det virker karakteristisk, at man veg tilbage for at rejse dette beløb gennem alvorlige skatteforhøjelser. Det havde vel

¹ Finansministeriets forarbejder til den 8.11. forelagte finansplan: »Finansminister A. W. Moltkes papirer. Kgl. reskripter og resolutioner, koncepter til forestillinger, materialer m. v. 1839—49« (finansmin.). I pakken »Af finansminister greve A. W. Moltkes papirer 1834—1848« (finansdeputationen) findes brev fra Schiern 5.7.1848 om det mislykkede forsøg i Rusland og et brev af 7.7. fra Nicolaj Holten til Johnsen, hvor Holten ser ret pessimistisk på sine forsøg på at få noget ud af C. J. Hambro & Søn. Iflg. en note s. st. havde man gennem Smidt & le Maire søgt forbindelse med baron A. Stieglitz om et lån på 10 mill. sølvrubler; men den russiske regering ønskede det ikke, iflg. Schierns brev, skønt Nesselrode og tronfølgeren havde udtalt sig til fordel for Danmark i finansrådet.

ikke manglet på offervilje blandt befolkningen, da krigen brød ud; men det kunne ikke nægtes, at tillid og begejstring var kølnet adskillige grader siden april måned. De ekstraskatter, man havde gennemført, var for så vidt brugt på forhånd, som man havde udstedt kreditbeviser for dem, og man kviede sig ved at gå videre i den retning. A. W. Moltke og hans rådgivere i finansadministrationen viste især uvilje mod tankerne om en indkomstskat: »uendelig inkvisitorisk«, skrev Moltke.

Der var den udvej at bruge videre af aktiverne. Det var en højst ubehagelig udvej. Omkring 1. april havde man haft en beholdning på ca. 10 millioner rd.; men heraf var kun 3.9 millioner kontanter, sølvbarrer og let realisable papirer, og dette, regnede man, ville være opbrugt omkring nytår 1849. Praktisk talt hele resten bestod i 3 % statsobligationer af Wilson-lånet til en pålydende værdi af £ 825.750; de var købt til kurs 80—81 og stod altså staten i godt 6 millioner rd. (£ 1 lig $9\frac{1}{8}$ rd.). Under normale forhold var det en rimelig anvendelse af reservefondet: de gav god rente og var lette at realisere¹. Men nu var kursen 70 eller derunder, og kastede man et større parti ud på markedet, betød det svære tab. Og dog foretrak man den udvej frem for yderligere krigsbeskatning; man tør vel se dette som et af mange tegn på, hvor svagt martsministeriet følte sig, og hvor nødigt man gik til en virkeligt alvorlig beskatning af de befolkningslag, der bedst kunne bære byrderne. Da rigsforsamlingen mødtes, havde man afhændet obligationer for £ 220.000 med et netto-udbytte af 1.310.000 rd.; de var gået ud på det londonske marked gennem C. J. Hambro & Søn, overvejende til kurs $69\frac{1}{2}$ ². Det var, skrev man i ministeriet, den slags tab, man måtte finde sig i under krigsforhold. Hyggeligt var det ikke,

¹ Jf. redegørelse i pakken »Regnskab for de til finansernes reservefond samt til hjælp ved statsgældens forrentning og afbetaling henlagte aktiver pro 1848«.

² Salgene foregik 15.8—5.9., jf. Ktr. f. udenlandske betalinger, journ. 1848. Hambros breve er kun delvis bevaret, spredt i bilag til journ. for indkomne sager og bilag til regnskabsjournalen. Sponeck havde den dristighed at fortælle rigsforsamlingen 16.12., at salgene var sket til kurs 75.

men det kunne siges, at det i alle fald var billigere end at rejse statslån i London.

Spørgsmålet var, om man da ikke kunne rejse et indenlandsk lån. Militærleverancerne regnedes at have skabt en vis penge- rigelighed blandt forretningsfolk; og erhvervslivet lå ret stille, så at der ikke var større efterspørgsel efter ledig kapital. Regeringen blev i sine overvejelser påvirket af en artikel i »Fædre- landet« 11. september af bladets finansielle medarbejder dispa- chør Abraham Wessely. Wessely frarådede obligationssalgene og anbefalede at rejse et indenlandsk statslån med fornøden høj rente gennem private bankierer; amortisation, rentebetaling- er og indkassering af de dertil nødvendige statsindtægter kunne ordnes af nationalbanken på samme måde, som man anvendte ved afviklingen af 12-million-sagen efter ordningen af 1838. Det gav obligationsejerne den bedst mulige sikkerhed. Wessely be- mærkede iøvrigt, at man godt kunne have krævet større ekstra- skatter. Allerede 13. september udtalte A. W. Moltke i stats- rådet, at man, samtidig med at fortsætte obligationssalgene, ville overveje et lån efter Wesselys plan.

Naturligvis kunne staten få en god del af det kalkulerede underskud dækket gennem et indenlandsk lån. Men rimeligvis ville det medføre en følelig og upopulær kreditstramning, selv om Wessely antydede, at de private bankierer kunne trække udenlandsk kapital til. Dyrt blev det sikkert; de københavnske pengemænd var vel næppe så patriotiske, at de undlod at ud- nytte statens vanskeligheder og trykke kursen. I statsråds- mødet 7. oktober foreslog finansministeren ikke at gå til private bankierer, men til nationalbanken, og det vedtoges, at man skulle bede banken negotiere et lån på 5 millioner rd.¹

Et forslag af den art var egnet til at vække den stærkeste modstand i en periode, hvor man endnu havde 1813 i frisk

¹ Afskrift af statsrådsvedtagelse af 7.10.1848 i »Diverse akter«. Eks- trakt af Moltkes redegørelse i statsrådet i Den kgl. bankkommissærs papi- rer, 1818—69 Diverse VIII; s. st. bankdirektionens trykte indstilling til repræsentantskabet 16.10. og den samlede bankbestyrelses svar til Barden- fleth.

erindring. Det er karakteristisk, at Moltkes anmodning, der 13.10. oversendtes til banken gennem Bardenfleth som bankkommissær, i bankens direktionens protokol omtales som et »forlangende«¹. I sin indstilling til repræsentantskabet erklærede direktionen, at man ikke havde kompetence til at optage lån i et banken uvedkommende øjemed, banken kunne ikke pådrage sig ansvar som debitor for et lån til statskassens brug, og det ville også svække dens kredit.

Allerede før bankbestyrelsen holdt det afgørende møde, kunne da »Flyveposten« erklære, at regeringens henvendelse ville blive afvist. Det var i sin orden, sagde bladet: banken havde gjort tilstrækkeligt ved at diskontere kreditbeviser (et ømt punkt at røre ved; banken havde protesteret mod kreditbeviserne som lovligt betalingsmiddel). Lånet kunne hæmme bankens kreditgivning, banken skulle tjene erhvervslivet, ikke staten; og rent principielt burde man afslå alt, hvad der kunne bringe rigsdalerkursen i fare. Ville udlandet ikke yde lån, måtte man prøve Wesselys forslag².

Ved den samlede bankbestyrelses møde 19. oktober prøvede Bardenfleth at berolige: regeringen ville ikke gøre banken til debitor, men til mellemmand mellem staten og de private långivere. Men repræsentantskabet sluttede sig ganske til direktionen, og det udtaltes, at banken ikke engang kunne indbyde til tegning af statslånet. Derimod ville banken gerne påtage sig at ordne amortisation og rentebetaling, som Wessely havde foreslået³.

Umiddelbart efter trådte den grundlovgivende rigsforsamling sammen, og her måtte der forelægges en finansplan. Ud-

¹ Direktionens Protokol 24.10.1848 (pag. 92). — L. N. Hvidt havde 18.9. i statsrådet meddelt, at han efter løfte ville gå af som minister for at genindtræde i bankdirektionen. Han var endnu minister, da statsrådet godkendte Moltkes forslag, og ses ikke at have protesteret.

² Flyveposten 17.10.

³ Nationalbankens repræsentantskabsprotokol og direktionens protokol nøjes med at referere regeringens henvendelse, direktionens betænkning, Bardenfleths erklæring og det endelige svar, og heller ikke bilagene belyser diskussionen. Bardenfleths svar til finansministeriet 20.10 i »Diverse akter«.

kastene i A. W. Moltkes papirer viser, hvor vanskelig opgaven faldt finansledelsen¹. Efter nederlaget over for banken overvejede man at udbyde et statslån på 7 millioner til 6 %; hovedsagen var at få en antagelig kurs, så kunne man altid senere — »inden få år» — gå til en konvertering.

Man endte med at foreslå lidt af hvert. I sin tale i rigsforsamlingen 8. november fremlagde A. W. Moltke følgende plan, at det kalkulerede underskud på 10 millioner skulle dækkes dels ved videre obligationssalg (2 millioner — dette på et tidspunkt, hvor Hambro havde måttet indstille salgene i London under komplet stagnation)², dels ved ekstraskatter (2 millioner) og udstedelse af nye kreditbeviser (1.330.000 rd.); resten skulle så skaffes gennem et indenlandsk 5 % statslån på 6 millioner. Nationalbanken ville ordne rentebetalinger og amortisation, men Moltke fandt det heldigst at understrege, at banken ikke herved påtog sig nogensomhelst garanti.

Der fulgte ikke nogen debat i forsamlingen. Men forslaget kan ikke have virket tillidsvækkende. Wessely rykkede ud med en serie artikler i »Fædrelandet», hvor han tog hårdt fat på Moltke: hvad var det dog for et finansstyre, der i foråret 1848 ikke havde kunnet give stænderne en fyldestgørende oversigt over finansernes stilling? hvorfor kunne man stadig ikke få en præcis redegørelse for det overskud, der måtte foreligge fra 1847? hvad var det for en opstilling, der opførte obligationer som kontant beholdning? Han ville ikke på nogen måde angribe A. W. Moltke som regeringschef eller drage hans retskaffenhed

¹ A. W. Moltkes papirer 1839—49 har 3 forslag: en redegørelse fra aug.—sept., der diskuterer muligheder uden at opstille konkret plan; en senere »nota» (renskrift med randnoter af Moltke) synes beregnet for statsrådet efter bankens afslag, men »ikke afbenyttet»; foreslår 6 %-lån, ret pessimistisk. Yngst, efter 23.10., er en gennemrettet koncept, der foreslår lån på 5 millioner, men ellers stemmer overens (til dels verbalt) med Moltkes tale i forsaml. 8.11.

² Ktr. f. udenl. betalinger, journ. f. indkomne sager, referat af Hambros breve 13.10., 7.11., 21.11. Hambro havde i okt. fået tilsendt obligationer for £ 200.000, men fik kun solgt 8.000. Kursen var 64—62 i London, under 62 i Hamburg. Hambro tilskrev det frygt for uroligheder på fastlandet.

i tvivl, men det måtte være indlysende, at Moltke ikke duede til at lede finanserne under konstitutionelle forhold. De konservative blade tog ikke til genmæle. Da Wesselys artikler fremkom, befandt man sig midt i ministerkrisen — krigen har vel skullet føres over i de konservatives lejr — og i sit sidste indlæg vendte Wessely sig da til Moltkes efterfølger, finansminister Sponneck, bl. a. med yderligere kritik af obligationssalgene. Wessely antydede, at ejerne af de 3% obligationer kunne have grund til utilfredshed, når staten åbent indvarslede store salg og dermed skabte kursfald¹.

Den skarpeste kritik af A. W. Moltkes finansplan kan dog siges at være leveret af den nye finansminister. Sponneck kuld-kastede fuldstændig Moltkes plan, opgav obligationssalgene som uheldige og bad i stedet om frie hænder til at rejse et statslån på 7 millioner. Også ekstraskatterne forkastedes; i stedet ville man, når den sidste del af kreditbeviserne indløstes, i december 1849 udstede nye kreditbeviser for 4 millioner rd. Moltke støttede loyalt Sponneck overfor den grundlovgivende rigsforsamling ved fremlæggelsen 16. december.

Bruddet er så skarpt, at man fristes til at tale om et systemskifte. Men kovendingen skyldtes nu ikke alene, at der var kommet en ny finansminister. Afgerende turde have været, at man havde fået grund til at håbe på et udenlandsk lån. Der var stor pengeligelighed i London. Det kunne være tvivlsomt, om man fik noget ud af Rothschilds — der havde været sådanne rivninger i 1848 om administrationen af Wilson-lånet, at man gerne havde taget det fra Rothschilds, hvis man havde kunnet komme af sted med det². Men Carl Hambro, der i oktober 1848 havde ordnet statslån for Norge og Sverige sammen med Carl

¹ Fædr. 14.—17.11. 21.11. s. st. fraråder »En Kjøbmands lånet, og retter svære angreb på obligationssalgene og på Moltke, der aldrig rådfører sig med borsens mænd; hellere må man rejse et par millioner gennem domænesalg (hvad Wessely havde frarådet). Er det Alfred Hage?

² Gesandten, Reventlow, var ivrig for at få forretningerne overført til Hambro, især brev af 3.8.1848 (gesandtskabsarkivet, korr. vedr. danske statslån 1825—67).

Heine i Hamburg, skrev 1. december til den afgåede leder for statsgældsadministrationen, Nicolaj Holten, at han anså det for muligt at rejse et dansk 5 % statslån på £ 1.000.000 til kurs 90¹. Sponneck kunne da ved forelæggelsen af sin finansplan i rigsforsamlingen antyde chancerne i udlandet; men iøvrigt må Sponneck have besluttet et sådant forsøg i London, inden han fik det omtalte brev fra Hambro i hænde. Treschow, der ved dannelsen af novemberministeriet havde påtaget sig at rejse til London og tage del i fredsforhandlingerne, havde i hvert fald, inden han 4. december forlod København, lovet Sponneck at indlede forhandlinger om et statslån i England².

Treschow var 62 år. Han var kendt som en betroet mand, der gennem en menneskealder havde været en af landets mest fremtrædende advokater og havde haft et utal af tillidshverv. Han var meget velstående. Foruden Brahesborg på Fyn ejede han de mægtige godsområder i Sydnorge, der tidligere havde hørt under grevskabet Laurvigen, med omfattende tømmereksport og Norges største jernværk. Treschow var en varsom forhandler og elskværdig selskabsmand, men kunne om fornødent optræde særdeles myndigt. Han var moderat konservativ og havde gjort sig meget gældende som stændermedlem i Roskilde 1835—40. Her i 1848 stod han A. W. Moltke nær og deltog i forhandlingerne, der gik forud for dannelsen af novemberministeriet; han var såre tilfreds ved at se Monrad og Lehmann gå af.

Da ministeriet var dannet og sendelsen til London besluttet, anvendte Treschow et par uger i København på at sætte sig ind i de udenrigspolitiske akter — han blev oprørt ved at se Knuths depecher fra efteråret og fandt, at det næsten måtte

¹ Kopi af privat brev i Diverse akter. De foregående breve savnes, men det fremgår, at Holten 22. november har rejst problemet om statslån. Hambro har spurgt sig for; alle har da spurgt ham, om et sådant lån var sanktioneret og garanteret af den nye rigsdag.

² Sponnecks brev til Treschow 19.12. henviser til Treschows »gode tilsagn«.

have »rablet for ham«¹ — og 1. december tog han afsted sammen med den danske gesandt i London, grev Reventlow. De medførte en instruks, der stod stejlt på det danske standpunkt og ikke åbnede mulighed for fred, med mindre de andre magter fuldstændig skiftede politik, og som heller ikke gav besked om Danmarks planer med hensyn til Sønderjyllands stilling. Foreløbig trak det ud med forhandlingerne, og den tyske gesandt i London, Bunsen, rejste i januar til Tyskland for at skabe forståelse mellem Frankfurt og Berlin. Denne mindre høflige optræden passede de danske forhandlere fortræffeligt: de kunne udbygge forståelsen med den russiske gesandt i London, Brunnow, og man fik tid til at få statslånet i orden, inden det blev klart, hvor ringe udsigt der var til fred.

Der var ikke kapitalmangel i London. Men der var stor mistillid til udviklingen på fastlandet og til statsobligationer herfra. I sin årsoversigt nytårsdag 1849 skrev »Times«, at det engelske erhvervsliv stod gunstigt, consols var steget, og der var penge- rigelighed. Udlandets stater ønskede lån, både Frankrig, Østrig, Preussen, Danmark og de italienske stater; men, skrev »Times«, på dette punkt havde England gjort sine erfaringer. Krig skulle forhindres; »one of the best preservatives of peace will be found in the impossibility of raising supplies in our market« — Det ville da være afgørende, om London havde tillid til Danmarks fredsvilje, og om pengeligeheden og den lave rente ville fortsætte så vidt, at den ledige kapital satte sig ud over bladenes advarsler og greb tilbudet om et statslån til høj rente og nogenlunde lav kurs. Der var livlig handel med amerikanske statspapirer, hvor Baring Brothers havde store interesser², og netop nu begyndte der at komme sådanne meddelelser fra Kalifornien, at »Times« fandt det betimeligt at advare mod »the blind impulse of greed«³. Hambro havde allerede i december

¹ Brev 3.12. til sønnen Michael Treschow på Fritzøe værk ved Larvik. Om Treschows forhold til Knuth i november 1848 og Treschows karriere og formueforhold henvises til nærværende forfatters 1951 udgivne biografi.

² Economist 20.1., Times 16.2.

³ 12.1.

haft bedre held med at sælge 3 % obligationer¹, og 2. januar mente han, at publikum ville få mere smag for fastlandets fonds, når pengeregigheden efter nytår øgedes ved dividendeudbetalingerne.

28. december modtog Treschow nærmere besked fra Sponneck om statslånet². Efter forelæggelsen i rigsforsamlingen mente Sponneck, at stemningen der var god. Finanserne var vel i øjeblikket ikke hårdt trængt — faktisk sluttede året med langt større kassebeholdninger, end man havde ventet et par måneder før³ — men det belejlige øjeblik måtte ikke forsømmes, og Treschow måtte ikke risikere noget »blot for muligt at opnå en favør af enkelte points«. Sponneck gentog Hambros håb om at gennemføre et 5 % lån til kurs 90 og anbefalede i almindelighed Treschow at anvende Hambro; kunne »noget slags opmærksomhed eller udmærkelse« stimulere Hambros iver, måtte Treschow gerne sige til⁴.

Det fremgår tydeligt af Hambros brev til Holten 1. december 1848, at han var livligt interesseret i et dansk statslån, selv om han erklærede, at han ikke selv ville slutte lånet og få udseende af at ville berige sig. Han havde indtrængende henstillet at lade Treschow ordne den sag. Treschow, der kendte Carl Hambro fra hans ungdomsdage i København, men ellers ikke synes at have haft megen forbindelse med ham⁵, var naturligvis indstillet på at udnytte den 41-årige bankiers erfaring og forbindelser i London, og det var givet, at Hambro under en eller anden form kom til at deltage i lånet. Men i første omgang fandt Treschow det dog bedst at søge forbindelse med de største huse: Rothschilds og Baring Brothers. Treschow har efter alt at dømme

¹ 22.12. til ktr. f. udenl. betalinger. Hambro nævner, at Globe 20.12. har advaret mod udenlandske lån. Obligationssalgene synes herefter standset.

² Sponneck til Treschow 19.12.

³ Jf. Sponneck i folketinget 22.2.1850.

⁴ Treschow til finansmin. 2.1.1849: Hambros »interesse og iver for sagen i dette øjeblik er så stor, at jeg holder for, at et udvortes tegn for tiden mere ville skade end gavne«.

⁵ I brev til Michael Treschow 23.5.1848 anså Treschow nærmest C. J. Hambro & Son for en modstander.

ikke kunnet udstå Rothschilds; derimod havde han forbindelse med Baring Brothers fra sin sagførertid¹, og han benyttede snarest muligt en given lejlighed til at tale med husets disponent, Bates, der også var associé i firmaet. Bates var elskværdig nok, da Treschow opsøgte ham, men fremhævede, at der var almindelig mistillid i London til fremmede statspapirer; han lovede at tale med sine kompagnoner og derpå henvende sig til Treschow.

Nytårsdag 1849 opsøgte Treschow derpå sammen med Carl Hambro baron Lionel Rothschild, »der holdes for den mest betydende og civiliserede af huset«. »Jeg havde imidlertid lejlighed til at erkende, at der hører resignation til at underhandle med disse nybakte pengebaroner, men da det var mig af vigtighed at komme til kundskab om hans virkelige mening, så fandt jeg min regning ved at være udholdende. Resultatet af denne lange konference var, at baronen, som i begyndelsen aldeles havde afslået at inklade sig angående noget lån, endeligen erklærede at ville tage dette i kommission«. Rothschild havde lovet, at Treschow skulle høre nærmere fra ham, »hvorpå jeg dog ikke stoler«. Meget værre var, at Lionel Rothschild mente, at et 5 % lån kun kunne afsættes til 80 eller noget derover. Treschow protesterede: man måtte dog tage hensyn til de danske financers gode tilstand. Rothschild svarede, at han havde den størst mulige agtelse for de danske finanser og den danske ordholdenhed — men praktisk talt alle stater søgte lån for tiden; man behøvede kun at se på de hollandske og belgiske papirers kurs for at forstå, at der ikke kunne ventes mere, og brød krigen ud, mente Rothschild, at der ikke kunne sælges en eneste obligation.²

Nu var Lionel Rothschild vel ikke den, der stillede sig alt for imødekommende og spåede høj kurs ved begyndelsen af den slags forhandlinger; han kan også have været påvirket af huset

¹ Om tilgodehavender i dansk Vestindien; Treschow forte sagerne i forening med Blechingberg (Højesteretsdomme 30.3.1832, 12.6.1837).

² De indledende forhandlinger med Baring Brothers og Rothschilds: Treschow til finansmin. 2.1.1849.

Rothschilds vanskeligheder i Frankrig og Italien og det forestående lån til Østrig, rent bortset fra de brydninger, der havde været med den danske gesandt i det forløbne år. Men det føltes næsten som en nådessaag, at huset Rothschild bare tog et lån i kommission for den danske stat. At Rothschilds kunne overtage lånet selv på egen regning og risiko, kom øjensynlig slet ikke i betragtning.

Dertil kom endda, at der omkring nytår gik rygter om, at Danmark en af de første dage ville genoptage krigen. »Times« bragte tyske meddelelser om, at det danske angreb kom 6. januar. »Der er sørget for, at dette rygte bliver gendrevet«, skrev Treschow til Sponneck. I sig selv var det en fantastisk tanke, at Danmark skulle genoptage kampene på et tidspunkt, hvor man ikke kunne sætte flåden ind, men ikke desto mindre fandt Treschow det tvivlsomt, om dementiet ville blive troet. Krigsrygterne svirrede på børsen, og så længe det var tilfældet, nyttede det ikke at tale om danske statslån. Det blev understreget eftertrykkeligt, da Hambro gennem en mægler lod udbyde et lille parti danske 3 % obligationer: de var ikke til at sælge¹. Treschow var meget nedslået, så meget mere, som Bates ikke holdt sit løfte om at opsøge ham.

Starten havde da været så temmelig ugunstig.

Imidlertid svingede stemningen hurtigt på børsen, da det varslede danske angreb i Sønderjylland udeblev. 12. januar skrev Treschow til Sponneck, at London nu snart troede lige så fast på freden, som man tidligere havde troet på krig. Nu måtte øjeblikket benyttes, regeringen måtte beslutte sig og hurtigst muligt sende Treschow den fornødne fuldmagt. I en samtale med Hambro havde Lionel Rothschild spurgt efter Treschow; Hambro svarede, at Treschow havde følt den første samtale så lunken og kold, at det var naturligt nok, at han holdt sig tilbage. Men tråden var altså ikke knækket.

¹ Treschow til finansmin. 5.1. Krigsrygterne i Times 2.—5.1., dementieret 8.1. efter »letters from Copenhagen«.

Yderst ubehageligt var det, at man ikke kunne drive noget anset hus længere end til at tage et dansk statslån i kommission. Man risikerede, at staten praktisk talt intet fik ud af det. Undgik man krig, kunne obligationerne nok sælges, men det var jo netop til krigsformålet, at man overhovedet ville stifte lån. Treschow ønskede da lånet bragt i stand hurtigst muligt, inden de diplomatiske forhandlinger kom i gang og krigen rykkede nærmere. Og da man nu altså måtte nøjes med kommissionsordning, ville Treschow for det første stive lånet af ved at flere ansete huse slog sig sammen om sagen, og yderligere skulle man få dem til hver for sig at overtage en nogenlunde betydelig post obligationer. Så havde staten i det mindste fået sikkerhed for de penge. Hambro var villig, mente Treschow. Spørgsmålet var, hvem man ellers kunne få med.

Treschow gik ikke selv til Lionel Rothschild, men lod Hambro føle sig for. 12. januar prøvede da Hambro at skaffe et uofficielt tilbud fra Rothschild, men hvad han fik, var »af den beskaffenhed, at jeg ikke ville inklade mig på det«, skrev Treschow. Rothschilds vilkår synes at have været 2 % i provision, ret til at overtage en vis masse obligationer til kurs 85, men ingen forpligtelse; Hambro og Rothschild skulle i fællesskab give den danske stat et forskud på £ 300.000, men med krav om tilbagebetaling, hvis obligationssalget ikke indbragte tilstrækkeligt. Og det tilbud blev endda givet ganske uforbindende¹.

Baring Brothers lod stadig ikke høre fra sig. Det var irriterende; Treschow havde brug for nogen, der kunne spilles ud mod Rothschild. 18. januar tog han tyren ved hornene og op søgte Bates, men det hjalp ikke. Bates erklærede, at Londonmarkedet ikke ville aftage fremmede obligationer, og firmaet manglede de fornødne forbindelser på fastlandet; man havde overvejet sagen på det nøjeste, men turde ikke inklade sig på

¹ Ved Treschows brev til Sponneck 20.2. ligger en hastigt skrevet note på engelsk (Hambros hånd): et ganske løst forslag, der stemmer med Treschows brev til finansmin. 12.1. og tilhørende notitser bl. Treschows papirer. Formentlig er dette Hambros optegnelse under samtalen med Rothschild 12.1.

et dansk statslån. Efter anmodning af Treschow udtalte Bates sig i almindelighed om chancerne for et 5 % lån: i betragtning af, at Sardinien forgæves »attråede og bønfuldt om et sådant lån til 65«, måtte Danmark anse sig for særdeles heldig ved at få 84—85 (med 2 % i provision) eller endog mindre¹.

Treschow fik det endelige afslag fra Baring Brothers 21. januar. Han havde da allerede i nogle dage arbejdet sammen med Hambro på at udforme en skitse til lånekontrakt enten for Rothschilds, Hambro og eventuelt flere, eller for Hambro alene. Carl Hambro havde allerede 12. januar ment, at man nok kunne få Lionel Rothschild til at vise lidt mere imødekommenhed. Hvis f. eks. Hambro pro forma overtog for £ 200.000 obligationer, kunne man måske lokke Rothschild til at tegne sig for lige så meget. Det havde Treschow ikke større tro til, »fordi jeg slet ikke stoler på Rothschilds«: de ville sikkert hverken tage £ 200.000 eller 100.000, de var bare ude efter de 2 % i kommission. Treschow foretrak et andet forslag, som han og Hambro havde udformet: af et lån på £ 800.000 kunne Hambro tage de 400.000 i kommission; resten skulle deponeres i nationalbanken i København, der så skulle låne staten 2 millioner rd. og være bemyndiget til at sælge obligationerne på det danske marked på regeringens limit. Hambro ville da støtte banken med en vekselkredit på £ 100.000. Treschow ønskede dog, at Hambro desuden garanterede i hvert fald £ 100.000 af de 400.000, han fik i kommission.

Treschow sendte disse forslag til Sponneck 19. januar og pressede samtidig på for at få en fuldmagt. Regeringen måtte give ham fuld myndighed her, ingen ville slutte kontrakt med den risiko, at regeringen i København senere nægtede godkendelse. Treschow kunne, skrev han noget irriteret, allerede have ordnet hele sagen, hvis fuldmagten havde været i orden. Det var muligt, at han kunne opnå højere kurs end 83, men garantere noget kunne han ikke, og stemningen var ikke så god som for en uge siden. 23. januar tilføjede han, at hvis nationalbanken ikke ville gå med på den foreslåede ordning,

¹ Treschow til finansmin. 19.1., 23.1.

kunne man trods alt forsøge et forlig med Rothschilds og tilbyde dem obligationer for £ 200.000, »noget hvortil man måske alligevel bliver nødt, efter at have indladt sig så vidt med dem«. Han vedlagde et detailleret kontraktudkast: lånet skulle være uopsigeligt i 15 år; långiveren fik 2 % i provision, men var forpligtet til at overtage £ 100 000; obligationer for £ 400.000 deponeredes i nationalbanken, der til gengæld lånte staten 2 millioner rd., men fik en vekselkredit på £ 100.000 af långiveren. »Hvad jeg ville have imod et sådant arrangement er, at man kun sikrer sig omtrent $\frac{1}{7}$ af lånet og lader det øvrige være afhængigt af konjunkturerne«.

Selv om Treschow var nok så fjendtlig stemt mod Rothschilds, måtte det være magtpåliggende at få dem med til at sikre en større del af lånet, hvis man på nogen måde kunne få dem til det. Markedet prægedes stadig af pengeregigheden; men, som Hambro 25. januar skrev til Treschow: når østrigske 5 %s obligationer stod i 79 $\frac{1}{2}$, ville 84—85 være »meget højt for et dansk lån«. Iøvrigt var øjeblikket ret gunstigt, idet consols var faldet lidt, men Rothschilds var samlet til familieråd i Frankfurt, formentlig om det østrigske lån, og det gjaldt om ikke at komme for sent¹.

Sponneck havde ved de første meddelelser fra Treschow ikke rejst indvendinger mod, at firmaerne kun tog lånet i kommission. Han var nedslået over, at der ikke var udsigt til en bedre kurs, men mente ellers, at selv en byrdefuld kontrakt ville finde godkendelse i rigsforsamlingen. Skulle alt andet svigte, var han indstillet på at foreslå et indenlandsk tvangslån².

Behandlingen af lånesagen i rigsforsamlingen gik tilfredsstillende nok, Sponneck fik sin bemyndigelse. Men det var med en vis beklagelse, at finanskomiteen gav ministeren frie hænder i så henseende. Og da sagen kom for i forsamlingen 13. januar, rejste Funder det ubehagelige spørgsmål, om Sponneck i givet

¹ Treschow til finansmin. 26.1.

² Sponneck til Treschow 9.1.: valget er »næsten alene« mellem udenlandsk lån eller indenlandsk tvangslån.

fald ville forsøge et tvangslån, og om forsamlingen også skulle bemyndige dette. Mens Funder øjensynlig var bekymret for denne mulighed og nærmest synes at have ønsket et dementi, tog Tscherning særdeles håndfast på sagen: pengene skulle skaffes, man måtte se i øjnene, at et tvangslån kunne blive nødvendigt, og det var fornuftigst at give regeringen bemyndigelse til det, da de kapitalstærke kredse ellers skruede kravene urimeligt i vejret. Sponneck vred sig kendeligt ved at få problemet præsenteret så eftertrykkeligt og åbent. Han havde ikke bedt om en sådan bemyndigelse, sagde han. Tscherning blev ved: jamen var det ikke ganske praktisk at have den? Så sagde Sponneck i den elskværdige tone, som han på det tidspunkt anvendte over for parlamentariske forsamlinger, at han ikke gerne ville nævne den mulighed her ved ministeriets start, og det kunne være skadeligt at foreslå den slags ting; regeringen skulle nok gå lempeligt frem¹. David sejlede til undsætning: det var heit forkert at tale om tvangslån nu, hvor der var udsigt til at rejse pengene ved et normalt statslån; det var ligesom at give en hær forholdsordrer for et nederlag².

Ved den afsluttende behandling 17. januar holdt David en tale, der synes omhyggeligt tilrettelagt for at stimulere stemningen og eventuelt citeres på den anden side af Vesterhavet³. Tvangslån var ikke bemyndiget, besidderne af ældre stats-

¹ Sponnecks sande indstilling over for forsamlingens arbejde fremgår formentlig af et brev til Treschow 20.3.: han var irriteret over de uendelige debatter og ændringsforslag i grundlovssagen, det blev ikke den forfatning, han havde ønsket: »jeg lover mig derfor intet blivende held for Danmark af, hvad der nedtages fra månen eller andetsteds fra og gøres til dets grundlov«.

² Det er ikke klart, om Tscherning her har villet støtte statsfinanserne overfor den københavnske pengeverden, eller om han, i overensstemmelse med sin uvilje mod fortsættelse af krigen, har ønsket at skræmme ved at præsentere de ubehageligste muligheder.

³ Sponneck til Treschow 13.1.: kan vi ikke få noget af Davids tale optaget i engelske blade? statskassen er rede til at bære »enhver bekostning, som måtte være forbunden med udførelsen af, hvad De i så henseende måtte skønne hensigtsmæssigt«. Treschow mente 26.1., at det burde vente, til lånet var sluttet: den slags bed ikke på Rothschild eller Hambro.

obligationer skulle trykkes mindst muligt, vilkårene på det europæiske marked var lettet; Danmark overholdt ubetinget sine forpligtelser, og dets finanser stod så godt som overhovedet muligt. Der var lidt betænkelighed fra J. A. Hansen og fra Orsted, der ikke synes at have fattet, at en parlamentarisk godkendelse var en meget væsentlig ting for at få lånet afsat i England; han fremhævede principielt, at rigsforsamlingen ikke kunne bevilge statslån. Men de bøjede sig. Den eneste, der stemte imod, var Grundtvig, og han erklærede bagefter, at det var en fejltagelse, så han ændrede sin stemmeafgivning. Sponneck kunne være tilfreds.

Noget mindre tilfreds var Sponneck med de vilkår, som de engelske huse mente at kunne byde den danske stat. Han prøvede at sondere stemningen på andre markeder. Der indløb gennem David et tilbud fra Benedict Homberg i Frankfurt — Sponneck skrev, at han havde grund til at antage, at der stod store Berlin-bankierer bag Homberg; men han regnede med, at vilkårene blev meget ugunstige, det kunne heller ikke føles betryggende at rejse lån i Tyskland, og Homberg var ikke stor nok til at spilles ud mod Rothschilds¹. Gennem Edouard le Maire prøvede man at få kontakt med A. Stieglitz i Petersborg, og man led også gesandten i Rusland indlede forhandlinger med Stieglitz, men det slog fejl². Nationalbanken var derimod meget mere imødekommende, end Sponneck havde ventet. Det ser ud til, at antydningerne om tvangslån har virket; i bankberetningen for tidsrummet 28. oktober til 3. februar udtaltes, at selv om forandrede forhold medførte, at der blev stillet større fordringer for private omsætninger end i 1818, så havde staten »et fuldgyldigt krav« på understøttelse af banken, når der kunne stilles bankmæssig sikkerhed, og direktionen mente også, at »de private

¹ David til Sponneck 10.2. (Div. akter); David var Hombergs svoger. Sponneck til Treschow 13.1.

² Finansmin. til O. Plessen 20.1. om at forhandle med Stieglitz (regeringen støtter sig til antydninger fra Ungern Sternberg); Stieglitz' afslag til le Maire 29.1.; Plessen til finansmin. 19.2.: Stieglitz har forhandlet med Carl Heine o. a. i Hamburg, men forgæves. (Div. akter).

omsætninger i hvert fald ville lide mindre ved et afsavn af bankens hjælp end ved tvungent indlån, kreditbeviser, en ny krigsskat eller hvilkesomhelst andre midler, hvortil regeringen måtte tage sin tilflugt for at skaffe kontanter, såfremt de ikke er at erholde i banken¹. Sponneck synes at være gået til banken umiddelbart efter at have fået Treschows brev af 23. januar. L. N. Hvidt blev vistnok samtidig præpareret lidt af Hambro². Bankens imødekommende svar var dateret 5. februar; Sponneck havde indtrængende bedt om, at direktionen ville holde sagen hemmelig, og direktionen handlede da på egen hånd uden at spørge repræsentantskabet.

Dette omslag i bankens holdning må have stivet Sponneck mægtigt af. 9. februar fik han da omsider udformet og godkendt den kongelige fuldmagt til Treschow³. Men det påfaldende er, at han allerede før svaret fra banken — før han overhovedet havde fået Treschows forslag om at trække banken ind i sagen — havde besluttet sig til at skruer sine krav om lånevilkårene meget betydeligt i vejret. I et brev til Treschow af 25. januar erklærede Sponneck, at regeringen måtte have ubetinget garanti for kontant udbetaling af hele lånesummen, kommissionsordning forkastedes pure, ellers risikerede man at stå med tomme hænder, når krigen brød ud.

Akterne giver ikke nogen tilfredsstillende forklaring på, hvorfor Sponneck nu pludselig forkastede et kommissionslån. Han har skrevet under indtryk af rigsforsamlingens eenstemmige beslutning og af meddelelsen om det højst utilfredsstillende tilbud, Rothschild havde givet Hambro 12. januar. Rimeligst er det vel at sammenholde Sponnecks skarpe instruks med det

¹ Afskrift af beretn. er vedlagt bilag om lånesagen til direktionsprotokollen; findes også i bankkommissærens papirer. Beretningen blev først forelagt repræsentantskabet 29.3.

² I Treschows papirer findes et brev fra Hambro 22.1., hvor Treschow bedes godkende et (ikke bevaret) udkast til brev til Hvidt, som må have noget at vide »om vort fortsæt (!), ellers bliver han vred«. Treschow korresponderede naturligvis også med københavnske børsfolk.

³ Den originale resolution (i Diverse akter) er dateret 10.2., men selve fuldmagten er af 9.2.

forhold, at Rothschilds tilbud kunne give et forskud på £ 300.000, men ikke bandt långiverne til at aftage een eneste obligation.¹

Treschow havde 26. januar skrevet, at situationen var ret gunstig, der var interesse for statspapirer i London. Da han nu — 2. februar — fik Sponnecks brev, blev han fornuftigvis gal i hovedet. Her havde han i en måneds tid forhandlet på det grundlag, at lånet blev taget i kommission, og at staten sikredes ved, at de kontraherende huse selv overtog en passende del af obligationerne. Det havde, skrev han, altid været hans mening, at et kommissionslån var risikabelt, og det havde han understreget i sine breve. Men Sponeck havde hidtil ikke med eet ord antydnet, at kommissionslån var uantageligt.

Treschow opsøgte hurtigst muligt Lionel Rothschild og forelagde ham Sponnecks vilkår. Heldigvis havde Treschow under tidligere samtaler været forsigtig nok til at fremhæve, hvor utilfredsstillende det var, at Rothschilds kun tog lånet i kommission, så Sponnecks krav kunne så nogenlunde motiveres. Men resultatet var og blev afslag. Lionel Rothschild »lod nogle ord falde om, at han dog ønskede at afhandle sagen med sine brødre« og tale med Hambro, og Treschow, der nødig ville spole nogen mulighed for en ordning, aftalte da med baronen, at man skulle mødes om eftermiddagen 6. februar efter høstid. Her erklærede brødrene Rothschild, at de absolut ikke indlod sig på andet end kommissionslån. »Ikke engang på at sikre en vis del af lånet ville de indlade sig«, skrev Treschow. »Disse afslag blev imidlertid udsmykket på mange forskellige måder, hvilke jeg med tålmodighed hørte og besvarede i det håb dog muligen at formå dem til at gøre et tilbud, men alt forgæves«.

Så var altså både Rothschilds og Baring Brothers ude af sagaen. Tilbage stod Carl Hambro. Han var i det mindste aktivt interesseret i sagen, men det var et stort spørgsmål, om han kunne og turde overtage obligationer for £ 400.000 og tillige yde banken den foreslåede vekselkredit på £ 100.000. Da Treschow

¹ Brevforsendelsen kunne tage godt og vel en uge. Treschows brev af 19.1. er noteret modtaget i ministeriet 26.1., og Sponnecks brev af 25.1. nævner brev fra Treschow af 12.1. som det senest modtagne.

spurgte ham umiddelbart efter mødet med Rothschilds, sagde Hambro i hvert fald »aldeles bestemt nej« og henholdt sig til sine tidligere forslag¹.

Da Sponneck fik den besked, blev han særdeles nedslået. Men han gav ikke efter. Han erklærede, at når nu nationalbanken mod forventning havde stillet sig så imødekommende, måtte det være muligt at rejse resten af summen i London uden kommissionsordning. I modsat fald måtte lånet opgives. Forsøget med Stieglitz var glippet — Sponneck havde endnu ikke fået officielt svar, men meddelelsen fra le Maire levnede ikke noget håb — og Sponneck nøjedes med at håbe, at de hidtil fremkomne meddelelser om forhandlingerne med Stieglitz havde skærpet »Hambros appetit på affæren«. »Jeg har banket på overalt, hvor det med anstændighed kunne gøres; men jeg er belavet på det værste — slet intet udenlandsk lån at kunne få: en yderligere følge af den i historien uhørt perfide våbenstilstand og den hullede konvention, hvortil den støtter sig«. Det sidste er skrevet 20. februar, umiddelbart efter, at regeringen havde besluttet at opsigte våbenstilstanden. Det er bemærkelsesværdigt, at man vovede dette skridt på et tidspunkt, hvor man ikke havde nogen sikkerhed for, at lånet gik i orden, og hvor det hele, så vidt man kunne vide i København, tegnede temmelig mørkt. Man havde fået breve fra Treschow, hvor det antydedes, at Hambros absolutte afslag af 6. februar ikke skulle tages helt bogstaveligt. Men at Treschow netop 20. februar havde fået det derhen, at Hambro overtog forhandlingen af de £ 400.000 på egen regning og risiko, endda på gunstigere vilkår end Sponneck ville have akcepteret, kunne man ikke ane i København. Sponneck var på dette tidspunkt i færd med at udforme planer for et indenlandsk tvangslån².

¹ Treschow til Sponneck 6.2.

² I statsrådet 7.2. antydede Sponneck en tvungen ombytning af kreditbeviser med obligationer eller indenlandsk tvangslån. Bang foretrak det sidste. Jf. også Sponnecks forestilling af 9.3.1849, konc. i Div. akter, trykt i Departementstidende 1849, s. 249.

Treschow var hurtigt blevet klar over, at Hambro trods sit afslag i grunden var »stemmelig opsat på lånet, måske i den senere tid ikke så meget af pekuniære hensyn som af andre motiver, hvilke jeg vel engang vil finde lejlighed til mundtlig at forklare«¹. Hambro og Treschow var lige irriterede over, at fuldmagten og de definitive betingelser fra Sponneck lod vente så længe på sig. Treschow skrev 9. februar til sin familie, at Sponneck gav sig god tid — ville han have udrettet noget i London, kunne det snart blive for sent². Samme dag skrev Hambro til Treschow: »Jeg nægter ikke, at jeg længes efter et resultat, for man bliver ellers ked af mig, at jeg intet bestemt kan sige«. Naturligvis havde Hambro allerede forinden forhandlet med andre om, hvor mange penge han kunne rejse til at overtage den betydelige post obligationer, som han i alle fald ville have. Af et udateret brev fra Hambro til Treschow ses, at Hambro blandt andet støttede sig til Insinger³.

Som tidligere anført, havde Sponneck fået fuldmagten og sine definitive betingelser udfærdiget 9. februar — altså på et tidspunkt, hvor han endnu ikke havde fået meddelelse om bruddet med Rothschilds. Han var imidlertid klar over, at lånet sandsynligvis blev sluttet med Hambro alene, og efter det forslag, Treschow havde sendt 23. januar, og efter tilsagnet fra banken, regnede Sponneck med, at långiveren skulle over-

¹ Det lå i hele situationen, at Hambro ikke var ked af at klare et lån, som Baring Brothers og Rothschilds ikke turde eller ville ordne. Det prægede også hans holdning i 1851, da Cavour brød med Rothschilds og fik rejst lån ved Hambros hjælp, efter at Barings var veget tilbage (jf. Cavours breve til di Revel juni 1851: Chialas udg. af Cavours breve I, 185 ff.). — Stieglitz hævdede, at det var meddelelserne fra Petersborg, der havde fået Hambro til at beslutte sig (brev til Plessen 24.2., i Div. akter). Ingen af disse forhold synes dog helt at kunne forklare Treschows hemmelighedsfuldhed i det citerede konfidentielle brev til Sponneck af 13.2.

² Til Brahesborg (nu på Fritzøe).

³ Brevet må være fra et tidspunkt, hvor man endnu regnede med kommissionslån. Hambro havde fået en meddelelse fra Insinger, der gav udsigt til, at Hambro snarere overtog £ 200.000 end 100.000, men det var bedst ikke at sige noget om det til København, »for der er man straks så sanguin«.

tage obligationer for £ 400.000. Hans håb om gunstig kurs var efterhånden blevet kendeligt nedstemt: af udkastene ses, at han først havde regnet med kurs 88, så 84, og nu var han villig til at akceptere 82¹ der endda yderligere reduceredes med 2 % i provision til långiveren. Hovedsagen var, at långiveren selv overtog de £ 400.000 til den kurs, man kunne enes om. Desuden henstillede Sponneck »indstændigen«, at lånet kunne opsiges 10 år efter, men han var belavet på 15. Kunne lånet ikke gennemføres, skulle Hambro prøve at sælge sin restbeholdning af 3 % obligationer, og Sponneck ville så se at rejse penge i Danmark, selv om det ville ryste kreditten og svække produktionsevnen.

Treschow fik papirerne fra Sponneck lørdag morgen 17. februar. Han var på det tidspunkt kommet så vidt i forhandlingerne med Hambro, at man havde aftalt, hvad der skulle ske, når fuldmagten kom. Hambro var villig til at overtage obligationer for £ 400.000, hvis han blot kunne rejse de fornødne penge, og Treschow støttede ham ved at forhandle med folk på børsen. Treschow var, skriver han, temmelig beklemmt, da han tog til City den lørdag, men bevarede et »muntert og tilfreds« udseende. »Tingen var, at vi endnu manglede 150.000 £«. Han fandt, »at det alene ville have været en ydmygelse, uden frugt, påny at henvende sig til Rothschilds«. Derimod forsøgte man sig med Baring Brothers. Chefen for dette firma havde 15. februar opsøgt Treschow, og der var da gjort endnu et forsøg på en ordning, men Treschow kunne ikke drive Barings videre end til et lån på £ 500.000, hvoraf Barings selv ville overtage halvdelen til kurs 77¹/₂. Det var for ringe. Nu om lørdagen, »da vi var i stor nød« og manglede de £ 150.000, gik Hambro til Barings, men forgæves: de ville ikke strække sig videre end til 77¹/₂². Treschow resumerede 3 dage efter situationen ved at skrive, at Rothschilds havde »vist sig utålelige« og Baring Brothers »yderst vankelmødige«³.

¹ Godkendt af statsrådet 7.2.

² Treschows officielle brev til finansmin. 20.2.

³ Brev til Wilh. Treschow på Brahesborg 20.2. (kopi på Fritzoe).

Lørdag aften traf Hambro og Treschow da en foreløbig aftale om lånet. Hambro gik ind på kurs 84, men havde mulighed for at springe fra indtil tirsdag. »— hvis Rothschilds og Barings ikke havde været så forknytte — eller hvad jeg skal kalde det — og derved havde nedslået modet hos Hambro og flere, tror jeg bestemt, at det var lykkedes mig at opnå en bedre kurs. Men under de forhåndenværende omstændigheder tør jeg erklære det for en umulighed¹. Senere mente Treschow, at det højeste, Hambro nogensinde havde tænkt sig at give, var 85—86, »men, som jeg også før har indberettet, han blev forskrækket².

Trods de skuffelser, man havde lidt om lørdagen, var det dog lykkedes at skabe en vis interesse i børs kredse. Hvis der iøvrigt kunne skabes tillid til Danmarks muligheder, var et 5 % lån på gunstige vilkår tillokkende nok; »Economist« havde en uge før talt om »a great complaint of a legitimate employment for money³. Treschow mente, at lidt specialfordele kunne sætte stemningen i vejret: »Jeg var i lørdags omgivet af mæglere, som lettelig kunne gjort mig rent forstyrret« — hvis de skulle overtage obligationerne, ville de have rentegodtgørelse for forudbetalinger, »thi da pengemændene er griske på renter og de fandt prisen Gud bedre os — høj, så vedblev de deres påstand, og håb om fordel måtte jeg give dem, hvis jeg ville have tingen i stand, og min hemmelige tanke var den, at jeg ved de 84 havde gjort en så stor avance, at jeg kunne vove noget; men udfaldet blev også i denne henseende langt gunstigere, end jeg havde turdet gøre mig håb om⁴.

¹ Treschow til Sponneck 6.3.

² Treschow til Sponneck 13.3.

³ 10.2. Times 15.2. om forestående diskontonesættelse.

⁴ Treschow konfidentielt til Sponneck 20.2. Aftalen var, at der godtgjordes 3 % p. a. for indbetalinger forud for den i interimsoptionerne fastsatte frist, »mod at C. J. Hambro, skont højst nodig, tilstod finanserne i løbende regning en rentefod af 2 %⁴. For det halve år til 1.9. blev rentetabet for staten da højst 1,2 %, og Treschow regnede med, at staten gerne bar dette for at få pengene hurtigt. Hambro foretrak imidlertid straks at overføre et tilgodehavende i nationalbanken på 1.000.000 mark banko til

Mandag 19. februar klarede situationen sig. Hambro gav børsen meddelelse om lånet og indbød til tegning af interimsobligationer for £ 150.000 til kurs 86. Han fik tilbudt £ 1.000.000. »Jeg tænker, at Rothschilds og Barings bider sig i fingrene«, bemærkede Treschow.

Under de omstændigheder betænkte Hambro sig naturligvis ikke på at godkende den ordning, han havde aftalt med Treschow. 20. februar kunne Treschow meddele Sponneck, at »al sorg var slukket«. Allerede 19. februar havde Hambro bedt Treschow om at sætte kontrakten i endelig form; han henstillede, at Treschow — »på Deres sædvanlige fine måde« — fik indføjet nogle ord om Hambros uegennytte og om, at Hambro ikke havde stillet urimelige fordringer: »sandheden heraf tror jeg, De fuldkommen indrømmer«. 23. februar blev så den officielle lånekontrakt underskrevet¹.

Af lånets samlede beløb, obligationer for £ 800.000, overtog Hambro 400.000 til kurs 84. Som lånets agent fik han 2 % i provision. De resterende £ 400.000 forbeholdtes, som tidligere foreslået, den danske stat til deponering i nationalbanken og eventuelt salg i København (dog ikke, under kurs 84); banken ydede staten et lån på 2 millioner rd., Hambro ydede banken en vekselkredit på £ 100.000, men sikrede sig til gengæld halv provision, i alt £ 4.000, af den københavnske del af lånet. Hambros samlede provision blev da £ 12.000, og staten havde således sikkerhed for at få £ 324.000 fra London — 28.000 straks, derpå 50.000 månedligt. Billigt var det ikke, men staten havde fået den absolutte garanti, som Sponneck havde forlangt; og iøvrigt var det allerede nu klart, at hvis Hambro kom til at tjene pænt på sin del af lånet, ville den danske stat også opnå en antagelig kurs for sine £ 400.000, så at lånet som helhed muligvis gav større udbytte, end hvis Hambro f. eks. havde overtaget alle £ 800.000 til kurs 88.

staten. Aftalen indgik ikke i kontrakten og voldte senere vanskeligheder (jf. ktr. f. udenl. betalinger, regnskabsjournal 1849 pag. 188 ff., og Treschows papirer).

¹ Orig. i Div. akter.

Sådan som London-børsen reagerede den 19. februar, var det klart, at Hambro havde fået sin del af lånet til billig pris, men også, at han selv ikke havde beregnet markedsvilkårene korrekt ved at tilbyde så lav kurs som 86. Treschow var utilfreds med, at han ikke havde kunnet bruge Rothschilds og Barings til at drive Hambro op i kurs; men han havde dog opnået gunstigere vilkår, end Sponneck havde håbet, og han var næsten overstrømmende glad den 20. februar, da sagen i realiteten var i orden. Det var der også grund til; han kunne dårligt have ventet et øjeblik længere. Bunsen var kommet tilbage til London, de storpolitiske forhandlinger var ved at komme i gang. I en tilskrift til Treschows private brev til Sponneck 20. februar hed det: »jeg kan ikke sige Dem, hvor glad jeg er«; Treschow anerkendte, at Sponneck havde gjort rigtigt i at afvise et kommissionslån: »det var det punkt, for hvilket jeg frygtede, og jeg fristedes stundom til at ønske, at der med hensyn til samme var givet mig en rådighed(!), men jeg måtte stå fast, og det hjalp. Ideen med banken var god — ikke sandt — men at De fik den udført, var endnu heldigere. Herom havde jeg fra København fået kundskab to dage førend jeg modtog Deres brev, og jeg grublede på, hvad der måske endnu kunne være i vejen. Den 26. februar, på hvilken dag jeg gør mig sikkert håb om, at våbenstilstanden bliver opsagt, stod mig nemlig dag og nat i tanke. Virk endeligen alt, hvad der står i Deres magt, for at den ikke bliver fornyet og at ministeriet viser *fasthed og bestemthed* med hensyn til sine fredsbetingelser — lad så os arme syndere her døje hvad det skal være, thi De kan være forsikret om, at vi må lide ondt både af venner og fjender«. »Hvor glad er jeg ikke også på Deres vegne for, at munden bliver stoppet på de ørkesløse københavnere og andre danske skrigere og patrioter . . . Lad dem nu vise, om de vil købe!«

Hambro fik ikke grund til at sørge over, at han havde overtaget de £ 400.000 obligationer for egen regning og risiko. Allerede 23. februar kunne Treschow meddele Sponneck, at obligationerne stod i 90—91 på London-børsen. Samme dag skrev Hambro til Treschow: »Lad nu S[ponneck] ikke sælge

for snart eller for lavt og derved fordærve spillet; jeg holder højt, og når jeg var vis på at turde styre den kodille, så tror jeg, han skulle få en gennemsnitspris langt over hans forventning«. På leverance havde Hambro krævet en kurs på 100 af en køber. 27. februar meddelte Treschow Sponneck, at der var livlig omsætning, kurs 94—94¹/₂. Umiddelbart efter dalede de lidt, da man fik at vide, at den danske regering havde opsagt våbenstilstanden — »det kommer sig sagtens igen«, mente Hambro, og det gjorde det. Efter aviserne at dømme mente man ikke i London, at det blev til alvor med krigen. Efter hvad Hambro 27. marts skrev til Sponneck, havde hans købere mest det hollandske marked for øje¹. 1. marts var Treschow sammen med Bates, »som fandt den nærværende pris overdreven, hvorimod jeg forsikrede ham, at prisen ville stige, hvorfor jeg rådede ham til at skynde sig med at købe«². I den første måned gik det fortræffeligt, og 3 % obligationer blev trukket med op til omkring 70. Først da det i slutningen af marts og begyndelsen af april blev klart, at Danmark hellere ville åbne krigen på ny end at lade det tyske styre i Sønderjylland fortsætte, skiftede stemningen³, og den blev ikke bedre ved meddelelserne om de svære danske nederlag. Kursen på 5 % obligationer faldt kun til omkring 92, men kursen var nærmest nominel, der var meget lidt interesse for danske papirer nu⁴.

Treschow blev i London og forhandlede videre, mens krigen

¹ Stieglitz havde, iflg. sit brev til Plessen 24.2. (Div. akter), straks gennem en af sine korrespondenter i London tegnet sig for £ 50.000.

² Treschow til Sponneck 2.3. — Hambro til Treschow 28.2. om kursfaldet. — Hvor Times udtaler sig om det dansk-tyske problem, er det nærmest beroligende, således 5.3. og 14.3., da krigsrygter fremkalder fald i consols.

³ Times havde hidtil støttet Danmark, til dels for at angribe Palmerston — Danmark ville jo kun være fri for indblanding i sit eget område, ligesom Neapel(!) — men var ret indigneret, da krigen blev til alvor, i bevidsthed om følgerne for ostersøhandelen (leder 3.4.). Economist havde advaret stærkt 31.3.: den truende krig havde fået consols til at synke ¹/₄ point, »though persons in the City cannot imagine that Denmark and Germany will be so mad as to renew a war by which nothing can be gained, and which may bring disasters on themselves and on Europe«.

⁴ Hambros rapporter til ktr. f. udenl. betalinger.

gik på. Hans forhold til Hambro var særdeles venligt; Treschow havde med sin norske tømmer- og stangjærneksport en betydelig vekselomsætning med udlandet, og han skrev til sønnen i Norge, at »Hambro vil være meget smigret ved, at vi vil have at bestille med ham, og jeg mener, at hans kredit for mig er uindskrænket«¹. Iøvrigt viste Hambro sin erkendtlighed derved, at han overlod Treschow for £ 12.000 obligationer uden provision, altså til kurs 82, endda på ret lempelige betalingsvilkår².

Den londonske del af lånet var gået udmærket. Anderledes gik det med statens 400.000, skønt udviklingen i London i den første måned havde lagt op til en særdeles god forretning for staten også.

Da Sponneck fik meddelelse om, at lånet var gået i orden, stod han op fra sit sygeleje og gav besked om resultatet til kongen og rigsforsamlingen³. Det skete få dage efter, at der var givet meddelelse om våbenstilstandens opsigelse, og det følte i øjeblikket som en sejr for landet. I sin senere beretning til kongen understregede Sponneck meget høfligt Treschows indsats og store dygtighed, og han tilføjede, at den ære, Hambro havde indlagt sig, ikke blev mindre ved, at konjunkturerne, mod de største londonske pengehuses vurdering, »har vendt foretagendet, som det synes, til uventet stor fordel for ham«. Men Sponneck fremhævede, hvor dyrt lånet var: et mindre, indenlandsk lån havde været billigere, især hvis banken i givet fald havde været villig til at belåne obligationerne, for slet ikke tale om et tvangslån⁴.

Da Sponneck skrev sit takkebrev til Treschow 27. februar, bemærkede han, at han, som det nu stod, forholdsvis let kunne bære misfornøjelsen på Københavns børs. Foreløbig ville Sponneck kun sælge obligationer for £ 100.000, og han ventede endda

¹ Treschow til Michael Treschow 18.2.1849; han havde haft brydninger i 1848 med Heine i Hamburg, der efter Treschows opfattelse var »en vankelmødig klodrian«.

² Hambro til Treschow 17.3.1849.

³ Særdeles elskværdigt takkebrev fra Sponneck til Treschow 27.2.

⁴ Forestilling 9.3., jf. Departementstidende 1849, 241—53.

flere uger; han gav ikke nærmere meddelelse om vilkårene for lånet, men man kunne jo læse sig til i »Times« for 20. februar, hvorledes Hambro havde udbudt interimsobligationer til kurs 86. Naturligvis var man irriteret i København over, at englænderne fik adgang til at købe til den pris, mens regeringen øjensynlig afventede kursstigning, inden den solgte i København. — »Prisen kendes endnu ikke her in publico. Man tror på og er vred over 86 0/0«, skrev Sponneck. Utilfredsheden havde vist sig, så snart der kom meddelelser om lånet, »fordi de besynderlige pengemænd hersteds ikke kan gøre dem fortrolige med den tanke, at deres danske 4 0/0 og 3 0/0 stod langt højere, end man forholdsvis måtte vente sig om det nye lån«. Sponneck fik råd fra »min gode hjælper gamle redaktør Nathanson«. I de sidste uger havde Sponneck ladet udsprede ugunstige rygter om forhandlingerne i London »for dog noget at trykke de naragtig høje priser på vore 4 0/0«, og de var da gået ned under 90. Atter 3. marts skrev han til Treschow om utilfredsheden i København. Treschow var ganske enig med Sponneck og advarede mod at lade sig påvirke af stemningen i København: »De skulle se breve, jeg har fra København inden afslutningen af lånet, hvori der ivredes på det stærkeste mod et indenlandsk, enten frivilligt eller tvunget lån«. Hvis Sponneck havde mulighed for at »temporisere«, kunne det dog ende med, at man for lånet som helhed fik en gennemsnitskurs over 90¹.

Der kom lidt bitterhed frem i aviserne. »Flyveposten« fandt det beklageligt, at Danmark ikke selv havde klaret sagen i stedet for at give udlandet ca. 20 0/0 agio og provision². »Fædrelandet« bad om en detaljeret redegørelse, så at man kunne se, hvorfor Sponneck ikke havde rejst de fornødne penge i Danmark; lånet var jo dyrt: »Der er nu så megen tale om det nye lån, og kun i een retning —«. Men det ventede store angreb udeblev, selv da Sponneck, som han sagde, kastede handsken til hørskredsene³ og offentliggjorde sin beretning om lånet i »De-

¹ Treschow til Sponneck 6.3.

² 28.2.

³ Fædr. 27.2., 7.3., 10.3. Sponneck til Treschow 20.3.

partementstidende«. Han mente, at Wessely havde »spidset sin pen«; men »Fædrelandet« nøjedes med at offentliggøre beretningen, uden kommentar. Utilfredsheden var imidlertid uniskendelig, og den kom klart frem, da Sponneck begyndte at sælge obligationer.

Først 20. marts, efter en del forhandlinger mellem bank og finansminister, udbød nationalbanken interimsobligationer til salg efter Sponnecks ordre. Køberne bød forsøgsvis $90\frac{1}{2}$ à $91\frac{1}{2}$, men mødtes med den besked, at der ikke blev udbudt mere end £ 100.000 og ikke under 92, endda således, at £ 1 sattes til 14 mark banko, hvilket, som »Berlingske Tidende« advarende bemærkede, betød en kurs på henved $94\frac{1}{2}$ ¹. Der blev tegnet for £ 55.500. »Til 90 à 91 % fandtes iøvrigt langt flere købere«, skrev »Berlingske Tidende«. Sponneck mente imidlertid, at han kunne drive sin krig igennem: han standsede salget og gav først 26. marts banken besked om at afhænde resten af de 100.000, nu til kurs 94. Det mislykkedes fuldstændigt: der blev ikke solgt mere. Kort efter kom så krigsudbruddet, og i den følgende tid var, som Sponneck senere udtrykte det, statskassens del af sterlinglånet »så godt som usælgelig«².

Hvad staten i de første måneder fik ud af det Hambro'ske lån, var altså dels de store indbetalinger fra Hambro, dels provenuet af de £ 55.500, der var solgt i København — dette gav 480.000 rd. — og dels de 2 millioner rd., som banken ydede staten³. Men obligationer for næsten £ 350.000 lå altså uafsat.

Allerede 20. april var situationen sådan, at Sponneck måtte bide i det sure æble og give Hambro besked om at genoptage salgene af de 3 % obligationer, og han bad Hambro under-

¹ Berl. Tid. 21.3. Jf. brevveksling med banken i Div. akter.

² Sponneck i folketinget 22.2.1850.

³ Egentlig skulle provenuet af de 55.500 for en del være tilfaldet nationalbanken som afdrag på lånet på 2 mill. rd., men banken gik ind på at tage 3 % obligationer som sikkerhed i stedet. Af de 2 millioner rd. tilbageholdt banken (jf. direktionens brev til Sponneck 5.2.) 560.000 rd., som staten havde lånt, men udleverede til gengæld et tilsvarende beløb i kreditbeviser, som staten havde stillet som sikkerhed.

søge muligheden for at afsætte 5 % papirer. Desuden fik Smidt & le Maire overdraget at sælge 3 % papirer — det skete i hvert fald for en del i Hamburg. Det var øjensynlig lidt ubehageligt for Sponneck, da han året efter måtte fortælle folketinget, at han i foråret 1849 havde måttet gribe til den udvej, han så tydeligt havde forkastet i december 1848¹.

Hambro kunne ikke gøre meget: danske papirer var »aldeles uden omsætning« i London, og i maj svækkede den tyske krise statspapirer i almindelighed, så at selv consols faldt. Hambro fik dog afsat nogle mindre partier af de 3 % til omkring 65½. 9. juni gav Sponneck ham besked om at sælge indtil £ 100.000 5 % obligationer til mindst 92. Hambro erklærede, at der var »komplet stagnation, men vi vil håbe, med lidt tålmodighed får vi bugt med den os opgivne sum«². Noget fik han dog solgt, og da våbenstilstanden kom, gik det strygende til stigende kurser. I alt fik Hambro i juni—juli solgt 5 % obligationer til pålydende værdi af £ 77.900, kurs til sidst 95. Af de 3 % papirer solgte han hele sin restbeholdning fra 1848, godt £ 140.000, overvejende i juni—juli. Men samme dag, som statsrådet godkendte våbenstilstanden, gav Sponneck ordre til at indstille obligationssalgene i London, formodentlig for at afvente den kommende kursstigning, nu da man kunne tillade sig at vente.

I slutningen af august, da kursen var gået op til omkring 100, gav Sponneck besked til Hambro om at sælge yderligere £ 100.000 af de 5 % papirer. Samtidig forsøgte han igen det københavnske marked, men der blev praktisk talt intet solgt. Hambro kunne først ikke sælge til den opgivne kurs, 100, markedet hæmmedes af russisk-tyrkisk krise, franske uromeldinger og truende rygter fra Holsten; men da Sponneck sænkede limitten til 98, fik Hambro i december 1849 og januar 1850 solgt praktisk talt hele resten af statens 5 % obligationer; de sidste £ 150.000 gik til kurs 99½. Så gunstigt som de sidste salg var gået, havde

¹ Folketinget 22.2.1850.

² Breve fra Hambro i bilag til journal for indk. sager, ktr. f. udenl. betalinger 1849, særlig 11.5., 4.5., 15.6. S. st. salgsmedd. fra Smidt & le Maire.

staten fået hele lånet til kurs $87\frac{1}{2}$, når provisionen fradrages¹. Unægtelig havde Hambro vist, hvad han formåede i London. Umiddelbart efter, at restpartiet af 1849-obligationerne var solgt, indledede man da forhandlingerne om det andet Hambro'ske lån, der også blev på £ 800.000. I de fleste enkeltbestemmelser var kontrakten for det nye lån afskrevet efter 1849-lånets paragraffer, men i 1850-lånet bandt Hambro sig til at overtage obligationer for £ 500.000 (ret til at overtage 600.000) til kurs $89\frac{1}{2}$ ².

Sterlinglånet af 1849 var dyrt for staten. At det også følte sådan i samtiden, fremgår klart nok af pressens holdning og af Treschows og Sponnecks breve. 10 år senere, da man efter kontrakten havde mulighed for at opsige lånet, benyttede finansminister Krieger sig prompte deraf. At Treschow sluttede lånet på de givne vilkår, kan man vel næppe bebrejde ham, når man ser hen til de instrukser, Sponneck havde givet; kunne man opnå fuld garanti for halvdelen af lånet og endda gunstigere kurs og kortere opsigelsesmulighed, end Sponneck havde erklæret sig villig til at acceptere, var det næppe forsvarligt at drive spillet videre i betragtning af, at de diplomatiske forhandlinger snart måtte gøre det klart, hvor små chancer der var for fred. Men man kan forstå Sponnecks senere ord om, at et mindre indenlandsk lån vel havde været mindre kostbart. Og dog søgte han påny til Hambro i 1850.

I det hele synes der at have manglet kontakt og vilje til samarbejde mellem regeringen og den københavnske pengeverden. Nationalbanken vil i første omgang ikke så meget som indbyde til tegning af et statslån, Sponneck ser nærmest børsens

¹ Foruden brevvekslingen i akterne i ktr. f. udenl. betalinger kan især henvises til oversigter i kontorets regnskabsjournal 1849, pag. 264 f., og kopibog 24.12.1849, pag. 276—77. Den effektive rente blev $5\frac{3}{4}\%$. — I København fik man, ud over de £ 55.500, der var solgt i marts, kun afhændet £ 8.200; £ 8.400 fastholdtes til amortisationerne i september 1849 og marts 1850; af de £ 800.000 passerede således £ 727.900 gennem Hambro.

² Departementstidende 1850, 532—41.

mænd som modstandere, han prøver at gennemtvinge ekstra høj kurs for sterlingobligationerne og svares med noget, der minder om boycott. Man har det indtryk, at den københavnske pengeverden har forstået at holde fædrelandsfølelse og obligationskurser skarpt skilt fra hinanden. Men skal man forklare, hvad der skete, må man vel, i stedet for at indigneres, fremhæve, at den tids forretningsfolk levede under indtryk af statsbankerotten og den efterfølgende deflation. At regeringen, første gang man påny kom i krig, søgte at få krigen finansieret ved bankens hjælp, kunne vanskeligt fremkalde nogen anden reaktion end den, der kom. Og man kunne have nogen grund til at frygte en alvorlig kreditstramning som følge af et større indenlandsk lån, når man tænkte på banklånet og krisen i 1820. Så vidt man tør dømme efter det temmelig spinkle kildemateriale, har der i den københavnske pengeverden ikke været enighed om, hvilken vej man helst så regeringen følge. Nogle har i hvert fald frygtet kreditstramningen og set et udenlandsk lån som den nemmeste udvej. Andre har vel i Wesselys forslag set chancer for betydelig fortjeneste. Men man har ikke villet lade sig tvinge af Sponneck til at aftage sterlingobligationer til langt højere kurs end den, børsen i London havde fået tilbudt¹.

Når det første Hambro'ske lån lykkedes, skyldtes det — ved siden af Hambro og Treschow — i høj grad nationalbanken, hvis imødekommende holdning i februar 1849 kontrasterer så stærkt med bankens ubetingede nej i oktober 1848. Kun ved bankens hjælp blev lånet muligt, og de 2 millioner rd., den ydede som forskud, må have været en tungtvejende hjælp for Sponneck i den svære tid efter krigsudbruddet². Bankens imødekommethed synes naturligst at forklares ved den frygt for et tvangslån, som direktionen selv anfører over for repræsentantska-

¹ Derimod fik Sponneck for så vidt hjælp fra det danske marked, som han med held opfordrede folk til at ombytte kreditbeviser med 5 % rigsdalerobligationer, jf. Departementstidende 1849, 361—66 og 897—98, Sponnecks redegørelse i folketinget 22.2.1850 og statsregnskab 1849—50.

² Lånet afvikledes samtidig med Hambros salg i London i den følgende tid.

bet¹. Men bortset fra bankens støtte var det ikke København, men London, der hjalp den danske regering.

Ser man på pengerigeligheden i London, og tænker man på, hvor omhyggeligt Danmark gennem lange tider havde opfyldt sine gældsforpligtelser, virker betingelserne for det første Hambro'ske lån særdeles tyngende. Ser man på Danmarks politiske stilling i februar 1849 og på London-markedets uhyre følsomhed over for alt, hvad der hed krigsfare, må man snarest undre sig over, at lånet overhovedet var muligt. Ojensynlig har man i London på det tidspunkt overhovedet ikke troet, at Danmark ville sætte hårdt mod hårdt og genoptage krigen. Mens Palmerston ved sin mægling ikke gav Danmark den ubetingede støtte, man mente at have krav på, kom London-markedet, med eller mod sin vilje, til at yde Danmark et væsentligt bidrag til krigens fortsættelse.

Hambro havde, da han og Treschow opstillede planen om nationalbankens medvirken, erklæret, at »på denne måde blev hele lånet dansk kraft og til trods for tyskerne². Da obligationerne skulle sælges, blev Carl Hambro så temmelig ene om at repræsentere den danske kraft. Ved siden af en betydelig pengefortjeneste vandt og befæstede han her sin stilling som Danmarks betroede finansmand i London; et lille nederlag for Rothschilds ved siden af de store, huset led i denne tid. To år senere kunne Hambro forfølge sin succes ved statslånet til Sardinien; lykkedes det end ikke så godt som de norske, svenske og danske lån, så fik dog Cavour med Hambros hjælp frigjort Sardinien for afhængigheden af Rothschilds. Hvad Danmark angår, viste det sig, at Treschow og Sponeck havde fået fastlagt en tradition. Det var ganske naturligt, at man gik til Hambro om det nye lån i 1850, og samme vej fulgte Fenger og Tietgen i 1864.

¹ Man kan tillige anføre, at Hvidt på dette tidspunkt sad i direktionen. Men er den gængse opfattelse af Hvidts position i den københavnske forretningsverden rigtig, kan man vanskeligt tænke sig, at han skulle have været magtesløs over for bankbestyrelsen i oktober 1848, hvis han havde støttet Moltkes henvendelse.

² Hambro til Treschow 22.1.1849.

Summary.

During the early months of the first Danish-German war, the Danish treasury was able to meet the demands it was faced with. Should the war continue during 1849, a loan, however, could not be avoided. The National Bank in Copenhagen refused to give the government financial aid: during the Napoleonic wars, the intimate connection between the treasury and the bank of issue had resulted in a disastrous inflation. In December 1848, the former Danish attorney-general, Treschow, who had the peace negotiations in London in charge, was instructed to negotiate a loan. There was in London some "complaint of a legitimate employment of money", but no confidence in continental bonds, owing to the general fear of war and revolution. Treschow tried in vain to utilize his connections with Baring Brothers. Lionel Rothschild, though administrating the Danish loan of 1825, would at best take a loan on commission, while the Danish minister of finance, Count Sponneck, insisted upon a complete guarantee. On February 23, however, the Anglo-Danish banker Carl Hambro signed an agreement. The provisos of this involved that he took over one half of the bonds of a loan of £ 800.000, while the remaining bonds were to be deposited at The National Bank in Copenhagen, to be sold in Denmark. On this security, the bank was now willing to advance a loan of 2.000.000 rigsdaler. Some hints of the possible necessity of a forced loan probably influenced this decision. Treschow had even managed to obtain better terms from Hambro than such that Sponneck had been willing to accept. Hambro sold his part of the bonds at a considerable advantage: in London, nobody seems to have realized that Denmark would renew the war rather than leave the duchy of Slesvig under German rule. But in Copenhagen, the bankers refused to buy at the price demanded by Sponneck, and when after the expiration of the armistice the war broke out again (April 1849), the bonds were almost unsaleable. After the armistice of Berlin (July 1849), they were sold in London. Thus, in spite of the warnings of "The Times" against loans to belligerent states, Denmark obtained important help from the London market, while Copenhagen failed. Hambro had made considerable profit by a transaction refused by Rothschild and Baring Brothers; some parallel may be found from a comparison with Hambro's Sardinian loan of 1851.
